

Pedagogische en didactische visie Laurien van der Vaart

Algemeen

1. Ik wil kinderen helpen te **ontdekken wie ze zijn en te laten worden wie ze zijn**, hun eigen weg laten zoeken. Ieder kind heeft zijn of haar **eigen talenten en krachten**. De kunst van opvoeding en onderwijs is volgens mij het kind die talenten en krachten helpen te ontdekken, ervaren en te ontwikkelen. Daar hoort vallen en opstaan bij. Experimenteren, uitproberen en ervaren dat dingen mogen mislukken. Op **zijn/haar eigen manier en tempo en manier**. Dit betekent bijvoorbeeld dat ik maximale ruimte laat voor eigen initiatief. Een kind mag een opdracht dus anders uitvoeren dan gepland of verwacht, tenzij het nodig is om in te grijpen (volgens de criteria in 4). Concreet voorbeeld: twee kinderen gingen liggen op een bankje in de hal toen ze op de anderen moesten wachten. Ik zie hier geen reden tot ingrijpen (zie ook 4), het is een creatieve en speelse invulling van de 'wachttijd' waarbij niemand wordt gestoord. Ander voorbeeld: kinderen krijgen de opdracht om diertjes te zoeken die in of op de grond leven. Eén kind vult zijn potje met aarde. Dit zou ik proberen bij te sturen door te zeggen dat daar inderdaad heel veel diertjes inzitten (die je niet kan zien, helaas) en dat het misschien ook nog leuk is een diertje te zoeken dat je wél kan zien.
2. Ik zie me zelf als **facilitator van het leer- ontwikkelingsproces**. Leren en ontwikkelen doet het kind vanuit zichzelf, vanuit **intrinsieke motivatie**. Ik geef **net genoeg uitleg** om zelf te kunnen starten, stimuleer kinderen zelf aan de slag te gaan, en als dat echt niet lukt kan ik het voordoen. Dan ga ik weer zo snel mogelijk naast de leerling staan, en tenslotte achter de leerling. En aanwezig zijn in het opvangen van emoties, zoals frustratie als dingen anders gaan dan verwacht (bron: cirkels van veiligheid/veilige hechting). Fouten maken is nuttig en heel leerzaam. Ik wil een veilige ruimte creëren om dingen uit te proberen en frustraties te uiten en emoties te reguleren als dat niet lukt. Dit betekent dat ik kinderen bij het begin van de opdracht even laat 'aanrommelen', kijken wat er gebeurt, of het zelf lukt. Kinderen doen zoveel mogelijk zelf (bijvoorbeeld: een knoop in een touwtje maken, vgl groep 4: namen op bakje schrijven, aarde in potje doen), ook al gaat dat onhandiger of langzamer als ik of de leerkracht het doet.
3. Voor dit proces is een **veilige setting** noodzakelijk. Dit betekent dat ik de kinderen **positief benader** en het **kind achter het gedrag** blijf zien. Iedereen mag op dit moment zo zijn als hij of zij is, hij hoeft niet te veranderen. Ik ben **geen voorstander van straffen en belonen**, want dit is een prikkel van buiten af. Zodra de prikkel van buitenaf wegvalt, vertoont het kind het gewenste gedrag niet meer. Straffen en belonen verstoort mijns inziens ook de intrinsieke motivatie (zie bijv. mijn [blogbericht](#) over intrinsieke motivatie).
4. **Niet ingrijpen of begrenzen tenzij: (vrij naar de benadering van PARS-Playwork, zie bijv. mijn [blogbericht](#) en video over deze benadering)**
 - a. **Er onveilige situaties (dreigen) te ontstaan**. Denk aan situaties als verkeer, water voor kinderen zonder zwemdiploma, spelen op hoogte en met grote snelheid, met gevaarlijke voorwerpen (messen, stokken), maar ook sociaal bedreigende situaties zoals pesten en fysiek geweld (waarbij stoeien en/of ruw spel een flexibele en lastige grens is).

- b. **Kinderen hebben hulp nodig om verder te kunnen:** er is een ruzie die ze niet zelf op kunnen lossen, ze kunnen niet verder met de opdracht.
 - c. **Operationele/praktische redenen.** Ingrijpen is bijvoorbeeld ook nodig als de les of een activiteit op een bepaalde tijd klaar moet zijn. Of als je niet wil dat al het materiaal in één keer wordt gebruikt. Of dat kinderen bloemen uit parkjes of tuinen gaan plukken.
5. Om dit faciliteren goed te kunnen doen, ben ik in **continue afstemming met de kinderen**.
- a. Dit betekent dat de groepen klein moeten zijn; maximaal 10-12 kinderen plus een extra ondersteuner (leerkracht/opvoeder). Bij onrustige groepsdynamiek en minder ondersteuning moet de groep kleiner zijn. Ik wil elk kind kunnen zien, observeren en erop af kunnen stemmen.
 - b. Ik streef naar een **betrokkenheid en welbevinden** van alle kinderen in de les (zie o.a. boek *Ervaringsgericht werken in het basisonderwijs* van Ferre Laevers en Ludo Heylen, in dit [PDF](#) een samenvatting van deze benadering, een [filmpje](#) hierover en mijn [blogbericht](#)). Ik observeer de kinderen en stimuleer en stuur bij waar nodig (aan de hand van de tabellen voor welbevinden en betrokkenheid van de KU-Leuven, zie bijlage). Ik streef ernaar dat ieder op zijn/haar manier meedoet. Vooral in de bovenbouw merk ik dat een aantal kinderen het heel erg vindt als handen (of ergen nog: kleding) vies wordt. Ik probeer die kinderen zoveel mogelijk te stimuleren, en zorg ook voor wasmogelijkheden zoals een emmer water, maar ik dwing niet. Als dat betekent dat een kind niet meedoet, probeer ik een andere taak of opdracht te verzinnen.
 - c. Ik bewaar de rust in mezelf. Ik geef mezelf de tijd voor een grondige voorbereiding, waardoor er lucht tijdens de les ontstaat. Omdat ik **minimale instructie** geef (zie 2), heb ik meer tijd en aandacht voor afstemming en interactie.
 - d. Ik **communiceer mijn pedagogische visie en de randvoorwaarden** met de school/leerkrachten/organisatie van te voren van te voren grondig waardoor er tijdens de les zo min mogelijk wrijving en ruis tussen mij en de vaste leerkracht/ondersteuner ontstaat. Ik deel deze pedagogische visie, maar ook de praktische consequenties: bijvoorbeeld naar buiten gaan als het koud is of regent, de bosjes in, hondenpoep, 'wildplassen', vies en nat worden, in plassen stampen (zie ook hierna: omgaan met risico en gevaar). Maar ook: welke faciliteiten van school kan ik gebruiken, zoals tuin, flipovervellen, knutselspullen en digiboard.
 - e. Ik werk ontwikkel **lange-termijn-relaties met de kinderen**. Dit betekent dat ik series van lessen of activiteiten verzorg en geen losse lessen en activiteiten.
6. Ik ruim ook structureel ruimte in voor het **vieren van wat we hebben bereikt**. Over de manier waarop, ben ik nog niet uit. De volgende periode in Lelystad ga ik experimenteren met een opschrijf/tekenboekje per leerling.

Visie op leren en ontwikkelen over en in de natuur

1. Bij mij staat zelf **ontdekken, ervaren en beleven** met alle zintuigen staat centraal, het **hele lijf** doet mee. **Kennis komt op de tweede plaats**. Soms is wat basiskennis nodig om iets te gaan doen of ontdekken, maar dat houd ik zo beperkt mogelijk (minimale instructie, zie ook algemene pedagogische visie). Als kinderen erom vragen kan ik feiten op verzoek geven. Maar nog beter is het als kinderen zelf op zoek gaan naar antwoorden. Kinderen mogen deze

ontdekkingsreis op hun eigen tempo en manier doen. Kennis en ervaring, die op deze manier wordt eigen gemaakt (letterlijk: van zichzelf gemaakt) blijft veel beter bij kinderen hangen, is meer geïntegreerd in de al aanwezige kennis en is beter oproepbaar en toepasbaar. Ik vertel dus heel weinig kennis en theorie, maar probeer de nieuwsgierigheid te prikkelen door zelf-doe-opdrachten. Mijn doel is dat die nieuwsgierigheid langer doorgaat dan alleen mijn les.

2. Ik creëer voor kinderen **stap voor stap vertrouwdheid** met natuur en laat ze ervaren dat ze niet bang hoeven te zijn voor een bij of een spin, en dat ze een slak of worm op hun hand kunnen voelen.
3. Ik laat kinderen op een **andere manier kijken**, waardoor ze uit zichzelf ook weer nieuwe dingen gaan opmerken. Dit doe ik bijvoorbeeld door ze op een diertje of iets anders te wijzen. Vaker nog is het een mede-leerling, die iets opmerkt, en dan laat ik het aan iedereen zien. Op die manier werkt deze opmerkzaamheid aanstekelijk. Zo maak ik langdurige verbinding tussen kinderen en natuur mogelijk. Ik ben er van overtuigd dat deze andere, nieuwsgierige, onderzoekende manier van kijken kinderen ook helpt om hun plek in het leven in te nemen.
4. **Er bestaat geen slecht weer.** Een bekend gezegde is: er bestaat geen slecht weer, alleen slechte kleding. En hier ben ik het helemaal mee eens. Alleen de praktijk is dat bijna geen enkel kind over goede regenkleding beschikt (of het aan wil trekken). In mijn visie zou deze kleding (en robuuste schoenen of laarzen) idealiter vanuit de school/organisatie aan alle kinderen in bruikleen moeten worden gegeven. Zodat zij lekker warm en droog blijven, en geen zorgen hoeven te hebben dat hun schoenen en kleding vies worden. Helaas is dit bijna nergens realiteit. Dit betekent dat ik bij langdurige harde regen voor een binnen-activiteit kies, maar **bij miezerregen en korte buien wel gewoon naar buiten** ga. Dat betekent dat de kinderen nat kunnen worden (waar ze overigens niet ziek van worden, zie [hier](#) een uitlegfilmpje van mij). Ik houd in de gaten dat de kinderen niet te koud worden, want dat gaat ten koste van het welbevinden en de betrokkenheid (zie algemene pedagogische visie), en daardoor zouden kinderen, die al een virus in hun lijf hebben, wél ziek kunnen worden. Om warm te blijven of worden doe ik actieve spelletjes en opdrachten.
5. **Vies worden mag ('moet')!** Ik vind het belangrijk dat kinderen zich geen enkele zorgen hoeven te maken over vieze (of kapotte) kleding of schoenen. In de plassen stampen vind ik ook oké, tenzij de kinderen hierdoor te koud kunnen worden, of als kinderen een ander kind natstampen. Hierover communiceer ik met de leerkrachten (en/of ouders) en maak indien nodig afspraken (bijv. de afspraak om de schoenen of laarzen bij de deur uit te trekken, zodat de school niet onder de moddersporen of zandhopen komt te zitten).
6. **De bosjes in!** Natuur in de stad is vaak schaars. Dat betekent dat de randen van (schoolpleinen), taluds, wegen en paden vaak de enige plekken zijn waar nog veel natuurelementen gevonden kunnen worden. Dit betekent dat ik deze randen en bosjes opzoek, onder de voorwaarde dat het wat betreft verkeer en eventueel zwerfvuil niet gevaarlijk is (zie het punt hierna).
7. **Omgaan met risico's** Ik vind dat omgaan met aanvaardbare risico's een heel belangrijk leerproces is, dat helaas aan veel kinderen wordt onthouden. Voor mij zijn de **lichte, niet-levensbedreigende letsels aanvaardbaar**: denk aan een schaafwond, bult, tand door de lip als kinderen van iets afvallen (als ze ongelukkig terecht komen kan het in uitzonderlijke situatie voorkomen dat een kind een vinger uit de kom heeft, of zelfs iets breekt). Daarnaast

kunnen kinderen zich prikken aan een brandnetel of een stekelige struik, snijden aan zwerfvuil (blik of glas), of in de hondenpoep stappen of grijpen (zie [hier](#) een uitleg van mij over risico's en gevaar). Over deze risico's en gevaren ga ik van te voren een open communicatie met de leerkrachten en/of ouders aan. Overigens ga ik **niet naar buiten bij (dreigend) onweer en code oranje of rood**. Dit betekent dat kinderen zich aan brandnetels of een stekelige struik kunnen prikken, in hondenpoep kunnen trappen en zich bijvoorbeeld kunnen snijden aan zwerfvuil. Ook kunnen kinderen zich bezeren door het gebruik van gereedschap (scharen, handzaagjes, hamers). Verder betekent het dat, als dit relevant is, kinderen op liggende boomstammen of muurtjes mogen staan of lopen. Of tot hun eigen lengte in een boom mogen klimmen.

8. **We respecteren de natuur en het groen.** Dit betekent dat we niet 'voor de lol' bladeren gaan plukken en takken gaan afbreken, of paddenstoelen kapot gaan stampen. We maken natuurlijk ook niet expres dieren dood. Wel zullen we af en toe (met mijn toestemming of opdracht) enkele bloemen of planten plukken. Het gebeurt regelmatig dat een kind toch met goede bedoelingen een bloem 'voor mama' plukt. Ik probeer zo'n kind niet terecht te wijzen, maar het gebeuren te gebruiken om begrip en inzicht te creëren, waarom dit niet wenselijk is. Ook gebeurt het regelmatig dat kinderen kleine diertjes zoals regenwormen of pissebedden te ruw oppakken, waarbij ze soms ook dood gaan. Hiervoor geldt het zelfde als bij het bloemen plukken. Ik ga er vanuit dat het niet de intentie was van het kind om het diertje dood te maken.

Bijlage 1

Criteria voor welbevinden en betrokkenheid (uit <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/510802>)

Bijlage 2

Naast kennis over de natuur en de eigen omgeving draagt deze aanpak bij aan de volgende didactische en pedagogische doelen (dus is veel meer dan een 'biologie-les'):

- Taalontwikkeling: nieuwe woorden en begrippen worden 'per ongeluk' en aan de hand van de concrete fysieke objecten duidelijk gemaakt (voorbeeld koren, volkoren, meel, malen, kaf groep 3/4).
- Praktische vaardigheden leren en oefenen, bijv. schrijven, lezen, rekenen, knippen, knopen, roeren, etc.
- Begrip vergroten: doordat er in en met de echte wereld wordt gewerkt, wordt spelenderwijs ook duidelijk hoe alles met alles samenhangt.
- Zelfstandigheid vergroten: zoveel mogelijk zelf aan de slag.
- Sociale vaardigheden door samen te werken in groepjes/tweetallen
- Emotionele ontwikkeling: omgaan met frustraties, steeds iets net iets moeilijkers doen.
- Zelfvertrouwen ontwikkelen: nieuwe dingen doen, bijv. een regenworm vasthouden, met je handen in de grond.
- Interesse in de natuur en eigen omgeving vergroten (kinderen merken spontaan vogels op).
- Moreel en ethisch bewustzijn: respect voor de natuur (waaronder dieren)
- Motorische ontwikkeling (grove en fijne motoriek)
- Creativiteit en verbeeldingskracht stimuleren door ruimte laten voor eigen oplossingen.
- Kritisch denken: door reflecteren over opdrachten, ruimte voor eigen invulling en vragen